

Celkové rozšíření: Evropa, na sever do Skotska a j. Skandinávie (hranici červencová izoterma 16 °C); v nejnižších územích již jen ojediněle: j. Španělsko, Maroko, Alžírsko, Recko, Malá Asie, Sýrie, Libanon a Izrael; jv. exkláva hlavního areálu pokračuje do Zakavkazí a do s. Íránu; na východě ještě v oblasti Jižního Uralu. Ve Francii dosahuje výškového maxima 1700 m n. m. Údaje z území Himálaje se vztahují k jinému taxonu (*E. nodiflorum* WALL. ex DC.). Synantropní výskyt udáván z Ferganské doliny v Uzbekistánu, ze sv. Indie, z Queenslandu v Austrálii, z Nového Zélandu a ze dvou míst v Severní Americe. – Mapy: JÄGER Feddes Repert. 81:78, 1970; JÄGER in HEGI III. Fl. Mittel-Eur. 6/3:12, 1979; HULTEN NE 1986:882; MEUSEL et al. 1992:451.

Význam: Již od starověku byly plody a listy užívány v léčitelství, později i oddenek. V současnosti se využívá natě v homeopatii (*Herba Eupatorii cannabini*). Droga však ve větším množství způsobuje zvracení. Z domácích zvířat snad jen kozy mohou požívat tuto rostlinu. Včelařská rostlina, vylepšující pozdně letní a podzimní snůšku pylu u včel.

2. *Eupatorium rugosum* HOUTT. – sadec bílý

Eupatorium rugosum HOUTTUYN Natur. Hist. 2:558, 1779. – Syn.: *Eupatorium urticaefolium* REICHARD Syst. Pl. 3:719, 1780. – *E. ageratoides* L. fil. Suppl. 355, 1782.

Vytrvalé byliny, 30–150 cm vys., s vláknitými kořeny. Lodyha přímá, větvená, s větvemi vstřícnými, oblá, rýhovaná, lysá nebo krátce a řídkce pýřitá, někdy až slabě lepkavá. Lodyžní listy vstřícné, celistvé, dl. řapíkaté, 6–16 cm dl., 3–10 cm šir., s čepelí úzce až šir. vejčitou, dl. zašpičatělou, na bázi klínovitou, okrouhlou až srdčitou, ostře hrubě pilovitě zubatou, tenkou, s 3 hlavními žilkami, lysou nebo především na žilnatině spodní strany listů chlupatou; řapík žlábkovitý, 1,5–6,0 cm dl. Úbory v řídkých, bohatých plochých až polokulovitých chocholičnatých latách, úzce zvonkovité úbory většinou s (10–)12–24 (–30) trubkovitými květy, zákrov 3–5 mm dl., zákrovní listeny čárkovité, špičaté nebo tupé, v 1–2 řadách, stejně nebo téměř stejně dlouhé, lysé nebo krátce chlupaté; lůžko úboru ploché. Květy 5četné, oboupohlavné; trubkovitá koruna 3–4 mm dl., s trojúhelníkovitými cípy, jasně bílá. Nažky na vrcholu ploché, k bázi zúžené, 5hranné, lysé, hnědé, s chmýrem z jednořadých krátce pérovitých paprsků, 2,5–3,0 mm dl. VII–IX. Hkf.

2n = 34 (extra fines)

Variabilita: Značně variabilní druh; v Severní Americe byla popsána var. *roanense* (SMALL) FERN. s většími úbory a zákrovem až 7 mm dl.

*) Zpracovala R. Bělohávková

Ekologie a rozšíření v ČR: V původním severoamerickém areálu rostlina humózních lesů a břehů řek. V Evropě občas pěstována v parcích, vyžaduje vlhkou a živinami bohatou půdu. Ojediněle může zplanět, např. na svahu u železniční stanice Ostravice, ca 400 m n. m. (SEDLÁČKOVÁ 1979 NJM).

Celkové rozšíření: Domovem ve stř. a v. oblastech Severní Ameriky (New Brunswick až Saskatchewan, na jih po s. Floridu, Louisianu a Texas, na západ po Nebrasku). Synantropní výskyt se uvádí z několika míst ve stř. Evropě, např. Prudník v polském Slezsku, Graz v Rakousku, několik lokalit v Německu.

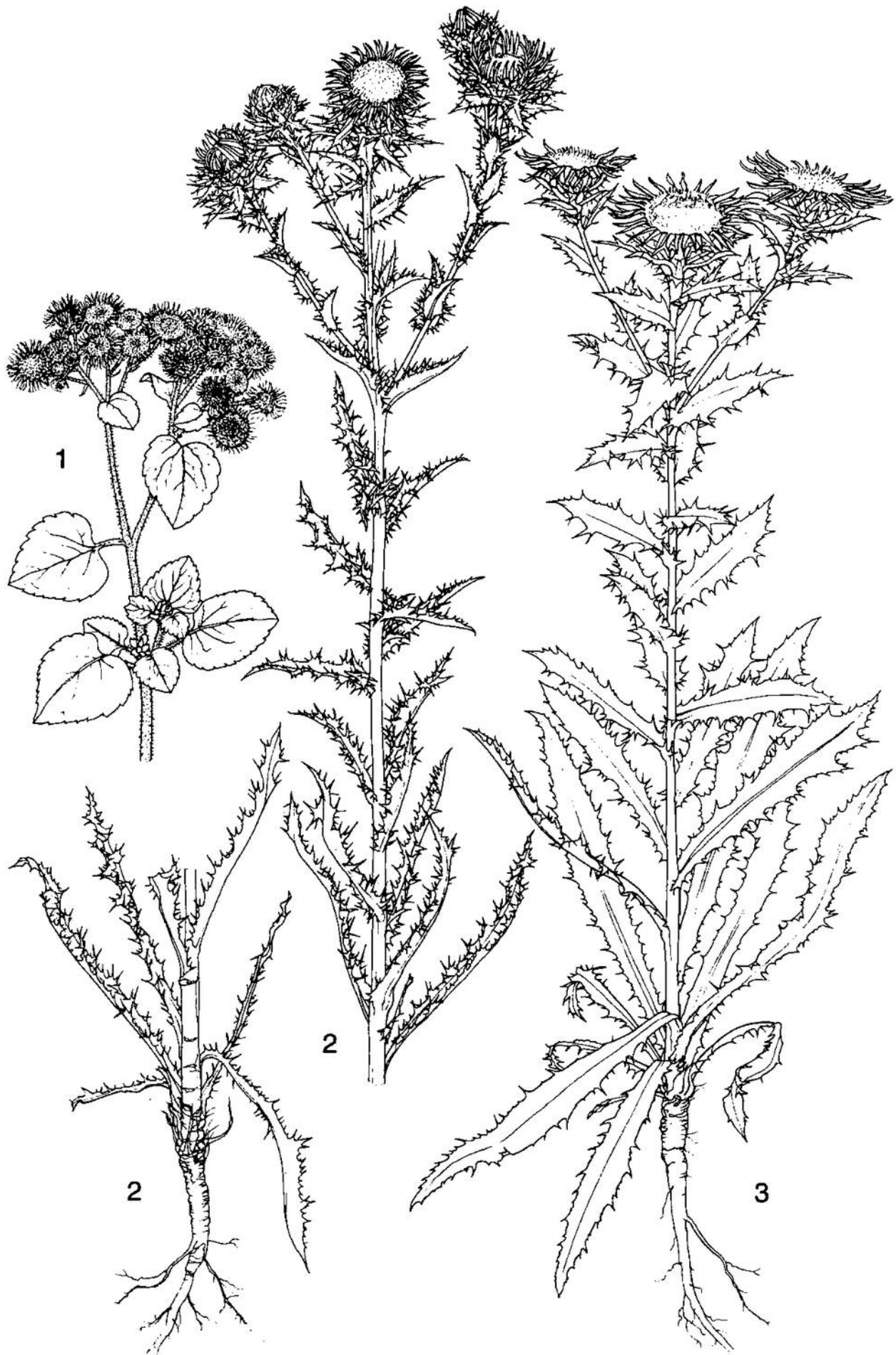
Význam: Jeden z nejkrásnějších okrasných druhů rodu *Eupatorium*, vhodný do smíšených skupin v parcích, ale i k řezu. Rostlina obsahuje jed, způsobující třesavku u skotu; jed je na člověka přenosný mlékem a v 19. stol. způsobil v Severní Americe mnoho úmrtí.

Poznámka: Vzácně jsou pěstovány i jiné druhy, vesměs pocházející z atlantické Severní Ameriky, především *E. purpureum* L., až 2 m vys., s listy po 3–4 v přeslenu, květy bledě růžovými až purpurovými ve 4–7květých úborech (např. Průhonický park). Z dalších druhů *Eupatorium album* L., *E. aromaticum* L. a *E. altissimum* L. s bílými květy, *E. incarnatum* WALTER a *E. maculatum* L. s květy růžovými až purpurovými a *E. coelestinum* L. s květy modrými až fialovými.

Poznámka 1:*) Netařec americký, *Ageratum houstonianum* MILL. (syn.: *A. mexicanum* SIMS – Tab. 58/1), patří k rozšířeným a oblíbeným letničkám. Byliny, původně vytrvalé, ale vesměs pěstované jako jednoleté, jsou 12–60 cm vys., chlupaté, s přímou, větvenou lodyhou. Listy jsou vstřícné (horní i střídné), řapíkaté s čepelí celistvou, na okraji vroubkovanou nebo zubatou, čepel dol. listů srdčitá až okrouhle vejčitá, horních vejčitě až klínovitě kopinatá. Drobné úbory (10–15 mm v průměru) jsou uspořádány v chocholičnatých latách; zvonkovitý, 2–3řadý zákrov sestává z čárkovitých, špičatých, ± stejně dlouhých zákrovních listů; lůžko úboru je plevkáté. Všechny květy trubkovité, oboupohlavné, s korunou nejčastěji modrou a stejně zbarvenými daleko vyčnívajícím čnělkami. Nezřetelně 5hranné nažky mají chmýr v podobě korunky z 5 volných, osinatých šupin. VI–X. Hkf, Tf. Původní ve Střední a Jižní Americe (Mexiko, Peru). Bylo vyšlechtěno mnoho kultivarů; největší význam mají kultivary nízké (15–30 cm), polokulovitého vzrůstu, hustě větvené, s úbory modrými, bělavými, růžovými až růžově červenými. Pro svůj pravidelný vzrůst a dlouhou dobu kvetení se velmi často vysazují na záhony v parcích, do hroby, do přenosných nádob na veřejných prostranstvích, do oken, na balkony apod. Zplňují ojediněle a přechodně, např. na hřbitovech. Z hlediska obsahových látek je netařec americký zajímavý přítomností specifických benzofuranů ageratochromenů, jimž bylo později přisouzeno výrazné antijuvenilní působení u hmyzu (prekoceny 1 a 2 blokují normální působení juvenilního hormonu ve vývoji hmyzu).

Tab. 58: 1 *Ageratum houstonianum*. – 2 *Carlina vulgaris*. – 3 *C. biebersteinii*.

[TAB. 58] 355